

ΑΝΡΙ ΤΡΟΥΑΓΙΑ

Μαρίνα Τσβετάγιεβα

Η αιώνια επαναστάτρια

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Β
Ι
Ο
Γ
Ρ
Α
Φ
Ι
Α

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι	
Τα ευλογημένα και πένθιμα παιδικά χρόνια	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ	
Η πρόωρη χειραφέτηση	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ	
Ποιητικό και ερωτικό ξεκίνημα	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV	
Χαρές και αγωνίες του γάμου και της μητρότητας	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ V	
Παγκόσμιος πόλεμος και λεσβιακές εμπειρίες	81
ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI	
Η επανάσταση των μπουσελβίκων προ των θυρών	94
ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII	
Χωρίς νέα από τον Σεργκέι!	107
ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII	
Τα σοβιέτ εξαπλώνονται παντού!	126
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙX	
Από τη μια εξορία στην άλλη: Γερμανία, Τσεχοσλαβακία	138

ΚΕΦΑΛΑΙΟ X	
Παράνομοι έρωτες και νόμιμη γέννηση	155
ΚΕΦΑΛΑΙΟ XI	
Παρίσι	172
ΚΕΦΑΛΑΙΟ XII	
Ξένο σώμα στην κοινότητα των ρώσων αυτοεξορίστων	193
ΚΕΦΑΛΑΙΟ XIII	
Αλλαγή στη ζωή του Σεργκεί	208
ΚΕΦΑΛΑΙΟ XIV	
Γερμανική απειλή και σοβιετική σαγήνη	226
ΚΕΦΑΛΑΙΟ XV	
Επιστροφή στη μητέρα πατρίδα	249
ΚΕΦΑΛΑΙΟ XVI	
Ανακάλυψη της Σοβιετικής Ένωσης	258
ΚΕΦΑΛΑΙΟ XVII	
Τι ωφελεί να ζει κανείς;	288
ΚΕΦΑΛΑΙΟ XVIII	
Τι ακολούθησε το θάνατο της Τοβετάγιεβα	305
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	309
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	311
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ	319

VI

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΩΝ ΠΡΟ ΤΩΝ ΘΥΡΩΝ

Μήπως έπρεπε να φοβάται κανείς τον εσωτερικό εχθρό περισσότερο από τον εξωτερικό; Αρκετοί θέτουν αυτό το ερώτημα, βλέποντας την έλλειψη συνοχής που βασιλεύει στην ηγεσία του κράτους. Τα σκάνδαλα στα μετόπισθεν είναι ανάλογα των ηττών στο μέτωπο. Διάφορες φήμες κυκλοφορούν εδώ κι εκεί, που επικροτούν τη σύναψη ειρήνης με τη Γερμανία. Ο ένας μετά τον άλλον, οι στρατηγοί δηλώνουν ανίκανοι να διατηρήσουν το ηθικό των στρατευμάτων τους αν οι πολίτες εξακολουθήσουν να δίνουν το παράδειγμα της ασυνειδησίας και της διαφθοράς. Ορισμένοι δεν βλέπουν άλλη σωτηρία εκτός από την άμεση υποταγή στις απαιτήσεις των φιλελεύθερων. Ο τσάρος δεν έχει άλλη επιλογή, πρέπει να παραιτηθεί αν θέλει να σώσει τη χώρα από την εισβολή και την αναρχία. Στις 2 Μαρτίου του 1917, κάτω από τη διπλή πίεση των στρατιωτικών και των πολιτικών, ο Νικόλαος Β΄ παραιτείται προς όφελος του αδερφού του Μιχαήλ. Αλλά, καθώς εκείνος αρνείται το στέμμα, μία άθλια προσωρινή κυβέρνηση αναλαμβάνει να διοικήσει το διχασμένο και σαστισμένο έθνος. Στο Πέτρογκραντ, ύστερα από το σχηματισμό «ενός σοβιέτ [συμβουλίου] εργατών και στρατιωτών», μια χαώδης κατάσταση συνοδεύει την έκρηξη μιας εκδικητικής χαράς. Οι

συνεδριάσεις πολλαπλασιάζονται, αλλά μαζί με αυτές πολλαπλασιάζονται οι λεηλασίες και οι ομαδικές εκτελέσεις. Ορισμένοι διανοούμενοι, όπως ο Αντρέι Μπιέλι και ο Αλεξάντρ Μπλοκ, χαιρετίζουν αυτές τις καθημερινές αναταραχές ως την αυγή ενός πολιτισμού όπου θα επικρατεί η δικαιοσύνη και η ελευθερία, άλλοι όμως ανησυχούν για τις ακολασίες ενός όχλου παραδομένου στα πλέον χαμηλά ένστικτά του. Η σύλληψη του τσάρου, ο οποίος βρίσκεται έγκλειστος με την οικογένειά του στο παλάτι Τσάρσκογιε-Σέλο, προκαλεί μεγάλη λύπη στη Μαρίνα Τσβετάγιεβα. Όπως πολλοί συμπατριώτες της, έτσι και αυτή ελπίζει ότι ο Κερένσκι, που έχει γίνει η ψυχή της προσωρινής κυβέρνησης, θα μπορέσει να αποκαταστήσει την ηρεμία στους δρόμους, να εξασφαλίσει μια αξιοπρεπή κατάσταση στον πρώην ηγεμόνα και κυρίως να σταματήσει τις εχθροπραξίες με τη Γερμανία. Όμως ο Κερένσκι διατυμπανίζει ξεκάθαρα την επιθυμία του να συνεχίσει τον πόλεμο μέχρι τη νίκη. Η Μαρίνα επαναστατεί εναντίον αυτής της επιμονής, διότι πιστεύει ότι όσο περνά ο καιρός τόσο περισσότερο κινδυνεύει ο Σεργκέι να βρεθεί στην πρώτη γραμμή. Ο Σεργκέι, από την πλευρά του, φοβούμενος μήπως χάσει την προνομίωχα θέση που έχει ως νοσοκόμος σε περίπτωση που γίνει μία νέα επιστράτευση και βρεθεί απλός στρατιώτης στο πεζικό, εγγράφεται στα μαθήματα των δόκιμων αξιωματικών στη Στρατιωτική Ακαδημία της Μόσχας. Παρά το επαναστατικό και αναρχικό οικογενειακό παρελθόν του, εκείνος παραμένει πιστός στον έκπτωτο μονάρχη. Η Μαρίνα τον επιδοκιμάζει για τη νομιμοφροσύνη του, όχι επειδή είναι φανατική οπαδός της απολυταρχίας, αλλά γιατί मानτεύει ότι ο Νικόλαος Β΄, παρ' όλες τις αδυναμίες και τα ελαττώματά του, ενσάρκωνει εκείνη την αιώνια Ρωσία που οι μπολσεβίκοι θέλουν να ξεγράψουν από το χάρτη. Όπως λατρεύει τη Μόσχα και τις εκκλησίες της χωρίς να παρευρίσκεται στις λειτουργίες που τελούνται εκεί, όπως σέβεται τον

τσάρο, που αποτελεί σύμβολο του ρωσικού παρελθόντος, ενώ ταυτόχρονα αποστασιοποιείται από εκείνους που τον λιβανίζουν επίσημα. Για κείνην, το να προδώσει τον αυτοκράτορα τη στιγμή που έχει ανατραπεί θα ήταν δειλία και σχεδόν αθέτηση του λόγου της. Από υπερηφάνεια, από αψηφισιά, από ευγνωμοσύνη απέναντι στην παράδοση μέσα στην οποία μεγάλωσε, όχι χωρίς να την αμφισβητεί συχνά, θα γράψει:

*Νέα πλήθη, άλλες σημαίες,
Αλλά εμείς θα μένουμε πιστοί στον όρκο μας,
Γιατί ο άνεμος είναι κακός κριτής*⁴⁴.

Στην πραγματικότητα, εκείνη την εποχή ενδιαφέρεται περισσότερο για τις πρώτες κινήσεις του μωρού που έχει εδώ και μερικούς μήνες στην κοιλιά της, παρά για τον ερχομό της νέας Ρωσίας. Έγκυος γι' άλλη μία φορά, τρέμει για το μέλλον αυτού του παιδιού, που κινδυνεύει να γεννηθεί μέσα στις χειρότερες συνθήκες. Άλλωστε, ούτε και ο πατέρας είναι σίγουρος για το αύριο. Μπορεί για την ώρα να έχει βρει καταφύγιο στη σχολή δοκίμων, αλλά υπάρχει ο κίνδυνος να τον στείλουν στη γραμμή του πυρός μόλις πάρει το δίπλωμά του. Εκτός και αν ο Κερένσκι βάλει νερό στο κρασί του και ανακαλέσει τις προσεχείς επιθέσεις! Εκτός και αν οι μανιασμένοι στη Γερμανία και τη Ρωσία τα βρουν μεταξύ τους με το δάχτυλο να σκοπεύει πάνω στο χάρτη! Εκτός και αν ο Σεργκέι εγκαταλείψει το στρατό και ξαναγίνει πολίτης, όπως την ευλογημένη εποχή της ειρήνης! Αλλά σίγουρα ο τόσο επιτήδειος στα λόγια Κερένσκι είναι ανίκανος να πάρει δραστικές αποφάσεις. Θυμίζει ένα φλύαρο και κενό μέλος της γαλλικής συμβατικής συνέλευσης, ενώ εδώ θα χρειαζόταν «ένας Βοναπάρτης»!

Στις 2 Απριλίου του 1917 η άφιξη στο Πέτρογκραντ του Λένιν, του κυνηγημένου και θριαμβευτή αρχηγού του κόμμα-

44. Marina Tsvetaeva, «Il faut le reconnaître franchement» (*Le Camp des Cygnes*).

τος των μπολσεβίκων, εμπνέει στη Μαρίνα, από αντίδραση, ένα ποίημα γεμάτο τρυφερότητα για τον μικρό διάδοχο Αλέξιο, ο οποίος κρατείται μαζί με τους γονείς του στο Τσάρσκογιε-Σέλο. Ικετεύει τη «χριστιανική Ρωσία» να κρατήσει σώο και αβλαβή το αθώο «αρνί» που μαραζώνει, κάτω από την επιτήρηση των Κόκκινων στρατιωτών, στην παλιά αυτοκρατορική κατοικία. Έπειτα, απευθυνόμενη στον ταπεινωμένο αυτοκράτορα, αναφωνεί:

*Τσάρε, δεν είναι οι άνθρωποι,
Αλλά ο Θεός που σας διάλεξε,
Κι όμως, την ημέρα του Πάσχα,
Θα δείτε κόκκινες σημαίες
Απ' άκρη σ' άκρη σε όλη τη χώρα!
Τσάρε, οι απόγονοί σας, όπως και οι πρόγονοί σας,
Δεν είναι πια παρά μορφές του ονείρου.
Σας απομένει το δισάκι της ζητιανιάς, αφού σας πήραν το θρόνο.*

Τελικά, στις 13 Απριλίου του 1917, μέσα σε κλίμα πλήρους στρατιωτικής αποδιοργάνωσης και πολιτικής σύγχυσης, η Μαρίνα γεννά στη Μόσχα, ύστερα από έναν επώδυνο τοκετό, μία κόρη, την Ιρίνα. Αμέσως ανακοινώνει το χαρμόσυνο γεγονός στη μικρή Αριάδνη (Άλια): «Αγαπημένη μου Άλια, στενοχωριέμαι πολύ για σένα [...]. Την αδερφή σου, την Ιρίνα, μου την έφερε ένας πελαργός, ξέρεις, ένα από εκείνα τα μεγάλα ολόλευκα πουλιά, με το κόκκινο ράμφος και τα μακριά πόδια. [...] Η Ιρίνα έχει σκούρα μάτια και καστανά μαλλιά. Κοιμάται, τρώει, φωνάζει, και δεν την καταλαβαίνουμε [...]. Θα σου αρέσει. Στην επόμενη επίσκεψή μου θα σου κάνω δώρο ένα καινούργιο βιβλίο». Όμως η Μαρίνα δεν έχει καθόλου το χρόνο να συγκινηθεί με τη γέννηση του μωρού. Ζώντας σε μία αποδιοργανωμένη χώρα, δεν ξέρει τι προστασία να ζητήσει για τον άντρα της και για τον εαυτό της. Βέβαια, οι μπολσεβίκοι, με επικεφαλής τον Λένιν και τον πιστό

του σύντροφο Τρότσκι, απέτυχαν σε μια απόπειρα πραξικοπήματος, αλλά η ισχύς της προσωρινής κυβέρνησης δεν ενδυναμώθηκε από αυτή την αποτυχία. Διάφοροι τυχάρπαστοι υπαγορεύουν τη θέλησή τους σε φοβητσιάρηδες πολιτικούς. Η Μαρίνα φοβάται ανά πάσα στιγμή ότι, αν κάποια ανεύθυνη επιτροπή επιβάλλει δικτατορία, θα βγάλουν τον Σεργκέι από τη σχολή δοκίμων και θα τον στείλουν στο σφαγείο. Μέσα στον πανικό της απευθύνεται στον καλύτερό της φίλο Μαξιμίλιαν Βολόσιν (στον Μαξ), ο οποίος έχει, όπως υποθέτει, σχέσεις με τα «ανώτερα στρώματα», προκειμένου να προσπαθήσει να αποκτήσει ο Σεργκέι μία ασφαλή θέση. «Αγαπητέ Μαξ» του γράφει «θέλω να σου ζητήσω μια μεγάλη χάρη: προσπάθησε να στείλεις τον Σεργκέι στο πυροβολικό, στο νότο. Το καλύτερο θα ήταν το βαρύ πυροβολικό. [...] Σε ικετεύω, Μαξ, μην καθυστερείς!» Όμως οι μέρες περνούν και ο Μαξ δεν απαντά. Και στη Μόσχα υπάρχουν ελλείψεις στα πάντα. Η πόλη δεν ανεφοδιάζεται τακτικά. Η τροφή είναι πανάκριβη. Το χειμώνα δεν θα βρίσκει κανείς ξύλα για θέρμανση. Χωρίς καθυστέρηση, η Μαρίνα κάνει άλλη μία προσπάθεια γράφοντας ένα νέο γράμμα στον Βολόσιν. Θα ήθελε να φύγει για την Κριμαία, αλλά πρέπει οπωσδήποτε να τη συνοδέψει ο Σεργκέι: «Αγαπητέ Μαξ, πείσε τον Σεργκέι να πάρει άδεια και να φύγει για το Κόκτεμπελ. Το θέλει πολύ, αλλά αυτή τη στιγμή η θέλησή του είναι κάπως αδύναμη και είναι ανίκανος να πάρει μία απόφαση. Αισθάνεται πολύ άσχημα. Στη Μόσχα ο καιρός είναι υγρός και δεν υπάρχει τίποτα να φάει κανείς. Θα του δώσουν σίγουρα άδεια... Γράψε του, Μαξιμουσκα! Μόνο τότε θα μπορέσω να φύγω με τα παιδιά για τη Φεοδοσία. Φοβάμαι να τον αφήσω εδώ, σε τούτη την ανησυχητική κατάσταση»⁴⁵.

45. Αναφέρεται από τη Maria Razoumovski στο *Marina Tsvetaeva, mythe et réalité*.

Η Μαρίνα Τσβετάγιεβα, μία από τις μεγαλύτερες ποιήτριες του 20ού αιώνα, γεννήθηκε το 1892 στη Μόσχα. Η μοίρα αυτής της απρόβλεπτης και χειμαρρώδους γυναίκας, που παντρεύτηκε έναν εθελοντή του Λευκού Στρατού, είναι άρρηκτα δεμένη με την ταραγμένη ιστορία της Ρωσίας. Ασύμβιβαστη με τις ηθικές επιταγές της εποχής της, αντίθετη με την επανάσταση, ζει για πολύ καιρό στην εξορία. Σύγχρονη του Πάστερνικ, του Μάντελσταμ, του Γκόργκι, της Αγκμάτοβα, θαυμάστρια του Μαγιακόφσκι, αυτή η αιωνίως ερωτευμένη γυναίκα επιμένει να εξυμνεί τις μεγάλες ιδέες, τις ομορφιές της φύσης και τη μυστηριώδη διδασχά του θανάτου. Το 1941, ύστερα από πολλές περιπέτειες, επιστρέφει στη Ρωσία, όπου και δίνει τραγικό τέλος στη ζωή της.

Μέσα από τις σελίδες του βιβλίου αυτού, ο Τρουαγιαά αποτίει στην ουσία φόρο τιμής στη Μαρίνα Τσβετάγιεβα, η οποία το 1957, δεκαέξι χρόνια μετά το θάνατό της, ανακηρύχθηκε εθνική ποιήτρια της Σοβιετικής Ένωσης.

«Ο Τρουαγιαά μάς δείχνει πως η ποίηση της Τσβετάγιεβα είναι στην πραγματικότητα μια αυτοπροσωπογραφία».

Le Figaro

«Ένα πρωτότυπο, συγκινητικό πορτρέτο· η λαμπρή βιογραφία μιας ποιήτριας που τη συνέτριψε η ιστορία».

Lire

«Ένα υπέροχο βιβλίο για μια δυστυχημένη ζωή. Χωρίς μελοδραματισμούς, με αντικειμενικότητα, ο Τρουαγιαά, με το αστείρευτο ταλέντο του, διηγείται την τραγική μοίρα της πολύ σπουδαίας ρωσίδας ποιήτριας.

Le Nouvel Economiste

ISBN 960-375-491-9

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧΣΗΣ 3491